

ОСНОВНАТА ФОРМА НА ГЛАГОЛСКИТЕ АЛОМОРФИ ВО АЛБАНСКИОТ ЈАЗИК ВО РАМКИТЕ НА МОРФОНОЛОШКИТЕ ПРОМЕНИ

Исмет Османи

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

Ismet_osmani@yahoo.com

Во статијата се разгледува прашањето поврзано со утврдувањето на основната глаголска форма во аломорфите на еден ист глагол во албанскиот јазик. Постојење на неколку морфолошки варијанти е резултат на регуларна вокална или консонантска промена на коренската основа позната како редување на самогласките. Зачетокот на повеќето од овие промени датира уште од пред 16 век, а голем дел од нив се среќаваат во сите албански дијалекти. Со оглед на фактот што морфонолошките промени носат значенски разлики, за правилно толкување на тие промени во албанскиот јазик важно е да се одреди која од аломорфите ќе се смета за основна форма. Авторот ги разгледува различните ставови за ова прашање во албанската лингвистичка традиција застапувајќи се за становиштето дека за основна форма на глаголот при толкувањето на развојот на вокалната или консонантска промена треба да се смета основата на сегашното време на индикативот.

Клучни зборови: морфонологија, морфонолошки промени, глагол, гегиски дијалект

THE BASIC FORM OF VERBAL ALLOMORPHS WITHIN MORPHONOLOGICAL CHANGES IN THE ALBANIAN LANGUAGE

Ismet Osmani

Ss Cyril and Methodius University, Skopje

Ismet_osmani@yahoo.com

The paper examines the criteria necessary for determining the basic verbal form of the allomorphs of the same verb in the Albanian language. The existence of several morphological variants is a result of a regular vowel or consonant change of the verbal root known as alternation or apophony. Most of such morphological changes characterized as alternations date back to the 16th century and have persisted to the present day in all Albanian dialects. In view of the fact that these vowel and consonant morphological changes carry grammatical differences, their correct interpretation requires an establishment of an allomorph which will be considered as a basic form. The author examines the opposing views on this issue in the Albanian linguistic tradition and suggests that the verbal form of the indicative present tense should be considered the basic form of the verb.

Key words: morphology, morphological changes, verbs, Gheg dialect

1 Вовед

Оваа статија е посветена на разгледувањето на проблемот поврзан со одредување на основната глаголска форма од која се поаѓа во објаснувањето на посебен вид на морфонолошките промени во албанскиот јазик. Тие промени се познати во фонетиката како редување на согласките и самогласките во коренот (Конески 1987),¹ како на пример, во албанскиот јазик промената на /-e/ во /-o/ кај глаголот *heq* ‘отстрани’ (презент) во *hoga* (аорист).

Концептот на основната форма е централен поим на морфонологијата без кој не може да се истражуваат целосно морфонолошките промени. Под терминот „основна форма“ Блумфилд (Bloomfield 1955) подразбира заедничка основа (underlying form), а Јакобсон (Jakobson 1948) за основна форма ја смета основната форма на коренот.

Самиот термин „основна форма“ за првпат го употребува Блумфилд во делото *Language* (1933). Тој објаснува дека: „Во случаите каде што формите се делумно слични може да се постави прашањето која од тие форми ќе биде подобро да се избере како основна форма. Структурата на јазикот може да ни го реши ова прашање, со тоа што, следејќи го едниот правец, доаѓаме до едно многу сложено опишување, а следејќи го другиот правец, доаѓаме до едно релативно едноставно опишување” (Bloomfield 1955: 218).

Критериумите за избор на основната форма се различни зависно од теориската ориентација на лингвистот и од целта на проучувањето. Авторите, тргнувајќи од разни критериуми, често употребуваат различни основни форми при описот на морфолошките основи на зборовите без да објаснат што подразбираат под терминот „основна форма“.

Според историскиот критериум, како основна форма треба да се земе најстарата форма, од која, во согласност со одредени фонетски правила, потекнала најновата форма. Овој критериум се применува во историската морфологија или во дијахрониските проучувања на јазикот, но не е соодветен за синхрониско опишување бидејќи денешната состојба на јазикот не ја дава реалната слика за историските промени.

За одредување на основната форма при синхрониското опишување треба да се следат други критериуми. Притоа, како основна форма, се зема формата на зборот со која тој е претставен во речникот. Овој критериум на одредување на основната форма го поддржуваат Блумфилд (Bloomfield 1955: 162) и Блок (Bloch 1969).

¹ Овој термин се користи од Блаже Конески (1987: 95) во граматиката на македонскиот јазик. Според него, оваа појава е наследена од далечното минато, и имала улога на елемент за разликување на значењето на зборовите.

Во албанската лингвистичка традиција при опишувањето на парадигмата на глаголот, авторите на граматиките на албанскиот јазик тргнуваат од различна глаголка основа. Така Хан (Hahn 1854), Дозон (Dozon 1879), Мајер (Mejer 1888), Пекмез (Pekmezi 1908), Вајганд (Weigand 1913), Демирај (Demiraj 1986) и др., како основна форма ја земаат основата на сегашно време, додека Васа (Vasa 1887), Јунг (Jung 1881), Фрашери (Frashëri 1886), Санони (Xanoni 1909), Цувани (Xhuvani 1937) и Мудеризи (Muderrizi 1944) го сметаат инфинитивот како основна форма (*me* + скратен партицип во гегискиот дијалект). За разлика од нив, Де Рада (De Rada 1870) како основна форма го смета второто лице еднина на императивот.

Основната форма е важна не само за да се определи единицата од која ќе се тргнува во описот на глаголските финитни форми туку и во опишувањето на вокалните и консонатските морфонолошки промени во коренот. Имено, редувањето не може да се објасни правилно ако не се утврди основата од која се тргнува за да се опише промената. Со определување на основната форма се создава цврста основа за споредба на морфонологијата и морфологијата на двата дијалекта на албанскиот јазик: гегискиот и тоскискиот.

Ние сметаме дека основната форма е еден од аломорфите на коренската морфема во парадигматските форми на менливите зборови. Проблемот што треба да го решиме е кој аломорф треба да се земе за основна форма, односно форма од која се тргнува за да се опишат вокалните и консонатските морфонолошките промени. Во статијата ги разгледуваме досегашните ставови за оваа дилема застапувајќи ја позицијата дека за основна форма на глаголот треба да се смета основата на сегашното време на индикативот.

2 Морфонологијата и морфонолошките проучувања во албанскиот јазик

Со проучување на морфонолошките промени се занимава една посебна дисциплина – морфонологијата, за која Трубецкој (Трубецкой 1931, 1934) истакнува дека треба да ги проучува фонемските промени со морфонолошка функција во разните форми на една иста морфема.² Тој смета дека комбинаторните промени на фонемите не спаѓаат во морфонологијата. Со ова мислење не се согласуваат многумина европски проучувачи, кои со право тврдат дека системот на комбинаторните промени на фонемите треба да се проучува во фонологијата, поточно во комбинаторната фонетика (Martinet 1965: 17–18, Kurylowicz 1967: 69).

² Трубецкој (Trubetzkoy (1931:161–182) во својот есеј “*Gedanken über Morphologie*”, на исцрпен начин ќе ги постави задачите на морфонологијата, што од многу проучувачи ќе се оцени како програма на Прашката школа за морфонологија.

Во однос на морфонологијата, рускиот лингвист Реформатскиј (Reformatskij 1975: 116) ја брани идејата дека „морфонолошките појави не ѝ припаѓаат ниту на фонологијата ниту на граматиката“, и ги исклучува од неа промените што служат како единствен начин на изразување на граматички значења. Курилович (Kurylowicz 1967: 169), ја стеснува областа на морфонологијата на определување на фонемската структура на морфемите.

Овие лингвисти, иако ја прифаќаат морфонологијата, видливо го ограничуваат нејзиниот опсег, одрекувајќи ѝ го правото да се занимава со морфонолошките функции на промените. Поголемо ограничување на предметот на морфонологијата среќаваме кај Бернштејн, кој ги исклучува од морфонологијата фонемските промени во зборообразувањето и акцентските промени во флексијата (Bernštejn 1970: 15–16). Во овој правец се движи и Булигина (Bulygina 1964), според која: „Задача на морфонологијата е да ги утврди релевантните морфонолошки опозиции, додека одредувањето на функциите на овие опозиции е во надлежност на граматиката“ (Bulygina 1964: 82). Ваквиот начин на сфаќање на морфонологијата ја лишува дисциплината од предмет на истражување.

Како последица од продлабочувањето на формализмот во структуралистичката лингвистика, опишувањето на фонемските промени добива на интензитет, особено од синтагматски аспект. Американскиот структурализам, воден од ставот на Блумфилд дека „проучувањето на јазикот секогаш треба да започнува од фонетската форма, а не од смислата“, се карактеризира со исклучување на значењето од лингвистичката анализа (Bloomfield 1955: 162).

Дескриптивистите, а подоцна и генеративистите, имаат заеднички став за третманот на промените на синтагматски план како фонетски условени појави. Меѓутоа, со пренасочувањето на вниманието кон синтагматското проучување, морфонологијата се става на исто рамниште со фонологијата, што подразбира објаснување на морфонолошки промени преку фонлошки опозиции. Со синтагматско проучување на морфонолошките промени се занемаруваат нивните функции, кои доаѓаат до израз на парадигматски план, односно во составот на аломорфите коишто се земени како основа за опозиција при образувањето на парадигмата. Исто така, функциите на морфонолошките промени не можат да бидат изоставени од морфонологијата, бидејќи на тој начин оваа дисциплина ќе остане без предмет.

Морфонолошките коренски промени, односно редувањето, претставуваат средиште за проучување на морфологијата на албанскиот јазик и на двата главни дијалекта: гегискиот и тоскискиот, а исто така, претставуваат основа за споредба на албанскиот јазик со други јазици со слични морфонолошки системи. Голем придонес за морфонолошките проучувања во именскиот и глаголскиот систем на албанскиот јазик има Демирај (Demiraj 1986), кој во

своите трудови ги проучува од историска перспектива.³ Со проблемите на албанската морфологија и на морфологијата воопшто, посебно се занимава Мемушај (Memushaj 2012), кој им посветува внимание на овие проблеми во монографијата *Морфологија на флексијата во современиот албански јазик (Morfonologjia e eptimit të gjuhës së sotme shqipe)*. Тука авторот се задржува на општи прашања како што се целта на морфологијата, нејзиното место меѓу јазичните дисциплини и др., но главно ги проучува именските и глаголските флексиски промени во албанскиот стандарден јазик.

Со прашања од историската морфологија на албанскиот јазик се занимава Топали (Topalli 2000, 2004) во своите трудови посветени на историската фонетика на албанскиот јазик, посебно во монографиите *Историските промени во самогласниот систем на албанскиот јазик (Shndërrime historike në sistemin zanor të gjuhës shqipe)* и *Фонетските појави во консонантскиот систем на албанскиот јазик (Dukuritë fonetike të sistemit bashkëtingëllor të gjuhës shqipe)*.

Заедничките и различните особености на вокалните и на консонантските морфолошки коренски промени во албанскиот јазик доаѓаат до израз во двата главни дијалекта на албанскиот јазик: гегискиот и тоскискиот. Исто така, на морфолошкото рамниште се забележува и квалитативната разлика помеѓу литературниот јазик (кој претставува еден макросистем на повисок степен) и дијалектите, кои се потесни и позатворени микросистеми.

Со оглед на фактот дека постојат различни мислења за единствена северна литературна варијанта, гегискиот дијалект е проучуван во неколку варијанти. Затоа во опишувањето на промените на овој дијалект, ќе се потпреме на граматиките на Мудеризи (Myderrizi 1944) и на Вајганд (Weigand 1913), во кои е застапена јужната варијанта на гегискиот говор. Дополнително се консултирани граматиката на Санони (Xanoni 1909), речникот на Газули (Gazulli 1941) и речникот на Башкими (Bashkimi 1908), кои ги опишуваат северозападните гегиски говори.

3 Основната форма во вокалните и консонантските морфолошки промени во албанскиот јазик

За да се добие целокупна слика за овие морфолошки промени, треба да се осврнеме на коренските аломорфи од морфемата во парадигматските форми

³ На ова проучување на морфологијата на албанскиот јазик му претходи монографијата на Бевингтон (Bevington 1974) напишана од генеративен пристап. Иако насловот на оваа монографија е *Albanian Phonology*, ова дело, во суштина, претставува морфологија на албанскиот јазик.

на менливите зборови. Меѓутоа, тука се поставува прашањето кој аломорф да го земеме како основа и кој како изведен. На пример, во албанскиот јазик глаголот *SHES* ‘продава’ се среќава со аломорфите *shes* и *shita*, глаголот *NGAS* ‘допира, чепка, вози’ со аломорфите *ngas*, *nget*, *ngit*, *nga -va*. Ако го земеме како основа аломорфот *shes*, тогаш *shit* ќе биде изведен аломорф и промената што произлегува од споредбата на овие два аломорфа ќе биде /-e/ ~ /-i/ (*shes* ~ *shit*). Но, ако во објаснувањето почнуваме со глаголот *shit*, тогаш добиваме промена /-i/ ~ /-e/ (*me shit* ~ *shes*). Ова прашање е посложено кај глаголот *NGAS*, кој има четири аломорфи. Тука треба да одлучиме не само кој аломорф ќе се земе за основна форма – формата *ngas* од сегашното време или основата на инфинитивот (*me*) *nga* – туку и дали ќе биде доволна една основна форма која ќе служи како почетна за објаснување на низа форми на парадигмата на дадениот глагол или ќе прифатиме повеќе основи. Доколку основата на сегашното време ја земеме како единствена основна форма на овој глагол, ќе ги имаме промените: /-a/ ~ /-e/ (*ngas*~*nget*), /-a/ ~ /-i/ (*ngas*~*ngit*), и /-a/ ~ /-#/ (*ngas*~*nga*-*va*). Од нив, промените /-a/ ~ /-e/ и /-a/ ~ /-#/ имаат историска основа, првата како типична метафонија карактеристична за една поширока класа глаголи, а втората како скратување на основата, што се среќава и кај некои други глаголи, како: *vras* ‘повредува’, *shkas* ‘лизга, паѓа’ и др. Но, промената /-a/~/i/ не се оправдува ниту од дијахрониски ниту од синхрониски поглед. Историски, вториот член на оваа промена не потекнува директно од првиот член туку ја претставува последната алка на еден историски процес што ги опфаќа двете промени: промената /-a/ ~ /-e/ *ngas* ~ *nget*, потоа промената /-e/ ~ /-i/ кај *nget* ~ *ngitni*. И синхрониски, аломорфот *ngit* од формата *ngitni* има изведена врска со формата *nget* од второто лице сегашно време активен индикатив. Работата не се олеснува ни кога описот би го почнале од основата *me nga* на гегискиот инфинитив бидејќи ќе ни се јават промените /-#/ ~ /-s/ (*ngas* ~ *nget*), /-#/ ~ /-t/ и /-a/ ~ /-e/ (*me nga* ~ *nget*), /-#/ ~ /-t/ и /-a/ ~ /-i/ (*nga* ~ *ngit*), со што нештата се усложнуваат уште повеќе. Многу од овие промени историски не се оправдани, и затоа прифаќањето за основа на одреден аломорф може да го усложни синхрониското опишување на овие форми бидејќи ќе се прекрши принципот на економијата на опишување. Значи, неопходно е претходно да избереме кои аломорфи ќе ги земеме како основа, и, дури потоа, во случај на глаголи со три или со повеќе аломорфи, ќе одлучиме дали ќе ни биде доволна една, или ќе прифатиме повеќе основни форми. Поаѓањето од зборформата во речникот не е погрешно, но не е секогаш доволно за коренското морфонолошко опишување на промените. Тоа е доволно за опишување на промените на зборформите што имаат само два аломорфа на коренската морфема или на афиксната морфема, како кај именките: *pyll* ~ *pyje* ‘шума’; *plak* ~ *pleq* ‘старец’, *pun+o*-*va* ~ *pun+ie*-*m* ‘работев’ и др., но не и за случаите кога коренската морфема се појавува со

три или со четири аломорфи, како што се случува честопати кај глаголите.⁴ Односите помеѓу аломорфите можат да се забележат и во формата *ngas* ~ *nget* ~ *ngit-ni* и сл., што ги одразуваат историските промени. Така, /-e/ покажува еден вметнат степен во развојниот процес во кој /-a/ станува /-i/ во зборот *ngit*. Историски гледано, *nget* може да се нарече „вметната основна форма“ (термин употребен кај Демирај, 1986). Меѓутоа, во синхрониското опишување нема потреба за квалификување на некои форми како вметнати. Во овој случај, за секој опозициски пар на збороформите треба да се одреди по една основна форма: три за глаголот *ngas* (една за опозицијата *ngas* ~ *nget*, друга за опозицијата *nget* ~ *ngitni* и трета за опозицијата *ngas* ~ *nga-va*), исто толку и за глаголот *dal* ‘излегува’ (*dal* ~ *del* ~ *del* ~ *dil-ni*, *dal* ~ *dol-a*) и четири основни форми на глаголот *them* ‘рече’ (*them* ~ *thua*, *the-m* ~ *tho-të*, *the-m* ~ *thashë*, *tha-shë* ~ *thë-në*). Во речникот ги наоѓаме основните форми што ни се потребни за глаголот *them*, но без ниту еден податок за опозициите во кои влегуваат овие основни форми, а за глаголите *ngas* и *dal* не се дадени сите основни форми. Значи, за одредена класа глаголи, речникот не ја дава секогаш потребната информација.

Во однос на албанскиот стандарден јазик прашањето за основната форма детално е обработено од страна на Мемушај (Memushaj 2012), кој како основна форма ја избира активната форма во еднина од сегашното време на исказниот начин (индикатив). Меѓутоа, во граматичката традиција на албанистиката, многу автори (особено авторите на граматика на гегискиот дијалект) за основна форма на глаголите ја сметаат инфинитивната основа *me* + скратена форма на партиципот, т.н. гегискиот инфинитив: *me luftue* ~ *luftoj*, *me prit* ~ *pres*.

Но, се поставува прашањето дали сегашното време може да послужи и како основна форма во гегискиот дијалект. Таквото прашање би било бесмислено доколку албанскиот јазик би личел на романските или словенските јазици, во кои основата на инфинитивот служи како основа за образување на временските/финитните форми на глаголот. Меѓутоа, историски гледано, гегискиот инфинитив е различен од инфинитивите во овие јазици бидејќи претставува граматикализиран состав, формиран преку соединување на честичката *me* со основата на гегискиот партицип. Тоа значи дека инфинитивот на албанскиот јазик не претставува основна туку изведена форма, што се гледа во Табела 1. Табелата покажува дека инфинитивот има изведена форма во глаголските форми на аористот, адмиративот и партиципот. Таа форма нема врска со основата на сегашното време од индикативот, што се забележува појасно и кај суплетивните глаголи. Доколку основата на инфинитивот се земе како основна форма на глаголот, тогаш во повеќето од глаголските класи со морфонолошки коренски промени (редување), ќе се јават промени што не соодветствуваат на историскиот развој

⁴ Види погоре за четирите аломорфи: *ngas/nget/ngit* - (*ngit-ni*) /*nga-* (*nga-va*) на коренската морфема на глаголот *ngas*.

на албанскиот јазик, како на пример метафонијата /-a/ ~ /e/ (*tha-në* ~ *the*), /-i/ ~ /-a/ (*godit-ë* ~ *godas*), /-ue/ ~ /-o/ (*punue* ~ *puno-j*), /-ye/ ~ /-e/ (*kthye* ~ *kthe-j*).

Табела 1. Употреба на глаголите во сегашно време индикатив, минато определено свршено време, адмиратив, партицип и инфинитив

Сегашно време индикатив	Аорист	Адмиратив	Партицип	Инфинитив
<i>bie</i>	<i>ra-sh(ë)</i>	<i>rankam</i>	<i>ran(ë)</i>	<i>me ran(ë)</i>
<i>bie</i>	<i>pru-na</i>	<i>prukam</i>	<i>pru</i>	<i>me pru</i>
<i>jam</i>	<i>qe-sh(ë)</i>	<i>qenkam</i>	<i>qen(ë)</i>	<i>me qen(ë)</i>
<i>kam</i>	<i>pat-a</i>	<i>paskam</i>	<i>pasun</i>	<i>me pasun</i>
<i>shoh</i>	<i>pa-sh(ë)</i>	<i>pakam</i>	<i>pa</i>	<i>me pa</i>
<i>le</i>	<i>la-shë</i>	<i>lenkam</i>	<i>lane</i>	<i>me lan(ë)</i>
<i>punoj</i>	<i>punue-m</i>	<i>punuekam</i>	<i>punue</i>	<i>me punue</i>
<i>kthej</i>	<i>kthye-m</i>	<i>kthyekam</i>	<i>kthye</i>	<i>me kthye</i>
<i>godas</i>	<i>godit-a</i>	<i>goditkam</i>	<i>godit(ë)</i>	<i>me godit(ë)</i>
<i>shes</i>	<i>shit-a</i>	<i>shitkam</i>	<i>shit(ë)</i>	<i>me shit(ë)</i>
<i>ve</i>	<i>vu-na</i>	<i>vukam</i>	<i>vu</i>	<i>me vu</i>
<i>xe</i>	<i>xu-na</i>	<i>xekam</i>	<i>Nxan(ë)</i>	<i>me nxan(ë)</i>

Употребата на инфинитивот како основна форма е ограничено на определена група глаголи. Тоа се случува само кај глаголите со вокални промени /-(j)e/ ~ /-o/ и /-a/ ~ /-o/ во аорист, како на пример: *sjell* ~ *solla-a* ‘донесе’, *heq* ~ *hoq-a* ‘отстрани’, *marr* ~ *mor-a* ‘зема’ и др., и кај мал број други глаголи: *flas* ‘зборува’, *bëj* ‘прави’ и глаголите што завршуваат на *-ue* (*me shkue*) и *-ye* (*me lye*). Овие промени може да се објаснат правилно ако за основна форма се земе основата на инфинитивот, како што покажуваме во Табелата 2.

Табела 2. Употреба на глаголите во инфинитив, сегашно време, минато определено свршено време, адмиратив и партицип

Инфинитив (paskajore)	Сегашно (e tashme)	Аорист (aorist)	Адмиратив (habitore)	Партицип (pjesore)
<i>me dal(ë)</i>	<i>dal</i>	<i>dol-a</i>	<i>dalkam</i>	<i>dal(ë)</i>
<i>me heq(ë)</i>	<i>heq</i>	<i>hoq-a</i>	<i>heqkam</i>	<i>heq(ë)</i>
<i>me sjell(ë)</i>	<i>sjell</i>	<i>soll-a</i>	<i>sjellkam</i>	<i>sjell(ë)</i>
<i>me fol(ë)</i>	<i>flas</i>	<i>fol-a</i>	<i>folkam</i>	<i>fol(ë)</i>
<i>me shkruë</i>	<i>shkruëj</i>	<i>shkrov-a</i>	<i>shkruëkam</i>	<i>shkruë</i>
<i>me lye</i>	<i>lyej</i>	<i>le-va</i>	<i>lye</i>	<i>me lye</i>

Меѓутоа, има неколку причини што нè принудуваат да отстапиме од овој избор на инфинитивот како основна форма. Како прво, дилемата за формата на глаголската основа има смисла само кај глаголите што се јавуваат со две или со повеќе флексивни основи. Ова значи дека при изборот на основната форма треба да се потпреме само на глаголите со промени во формата, а глаголите без промени да не се разгледуваат, бидејќи нивната застапеност е ограничена: глаголите од гореспоменатиот тип во однос на глаголите со промени во формата во албанскиот јазик се далеку помалубројни. Второ, со оглед на малата дистрибуција на апофониските глаголи и глаголите со основа на *ia ~ ie*, земањето на партиципот како основна форма повеќе ќе го усложни отколку што ќе го олесни опишувањето на морфонолошките коренски промени кај глаголите во гегискиот дијалект. Затоа сметаме дека за една мала група глаголи (30–40 лексеми), не може да се „жртвува“ целиот глаголски систем. На крајот, доколку поаѓавме од гегискиот инфинитив, ќе имавме цела низа морфонолошки појави што не се дел од историскиот развој на албанскиот јазик, како на пример: редувањето *i ~ e* кај глаголите *me shitë - shes, me pritë - pres* и др., или промената *i ~ a* кај глаголите со проширена основа на *-as* (*me goditë ~ godas (i ~ a)*) и др. Затоа сметаме дека основата на сегашното време на индикативот треба да се земе за основна форма на глаголот.

4 Заклучок

Морфонолошките коренски промени се многу пораспространети во албанските дијалекти и говори отколку во литературниот јазик, кој не ги прифатил сите овие промени на формите. На тој начин, албанскиот стандарден јазик ги отстранува како ненормативни дел од формите со промени добиени преку аналогија од дијалектите. Така, голем број од морфонолошките промени во гегиските говори не се вклучени во морфонолошкиот систем на стандардниот јазик.

Имено, во однос на инвентарот на коренските морфонолошки промени, морфонолошкиот систем на гегискиот дијалект се разликува од морфонолошкиот систем на тоскискиот дијалект, но исто така и од оној на албанскиот стандарден јазик. Гегискиот дијалект, за разлика од тоскискиот, се карактеризира со посиромашен инвентар на редувања. Во гегиските говори нема редувања во кои како прв или како втор елемент се јавува самогласката *ë* (таа не се среќава во гегискиот дијалект), но исто така не постојат ни други редувања (Memushaj 2012).

Меѓутоа, за целосно опишување на консонантските и вокалните морфонолошки промени важно е да се утврди основната глаголска форма. Основната форма е централен поим на морфонологијата без кој не може да се истражуваат целосно морфонолошките промени. Сметаме дека при изборот

на основната форма треба да се потпираме само на глаголите со такви коренски промени, и да ги исклучиме глаголите без промени заради нивната ограничена застапеност. Во дискусијата во статијата понудивме аргументи за тезата дека во описот на коренските морфонолошки промени треба да тргнуваме од основата на сегашното време на индикативот.

Библиографија

- Bashkimi. (1908). Fjauer i Rii i Shcypés. Shkodra: Zoja e Paperlyeme.
- Bevington, G. L. (1974). *Albanian phonology*, Wiesbaden: Harrassowitz.
- Bloch, B. (1947). English verb inflection. *Language*, 23: 399–418.
- Bloomfield, L. (1955). *Language*. London: George Allen and Unwin.
- Demiraj, Sh. (1972). “Rreth foljeve *jam, kam e thom* dhe rreth alternimit *e/ie ~ i* në sistemin foljor të shqipes”. *Studime filologjike*, 1: 360–361.
- Demiraj, Sh. (1986). *Gramatikë historike e gjuhës shqipe*. Tiranë: 8 Nëntori.
- Dozon, A. (1879). *Manuel de la langue chkipe ou albanaise*. Paris: Leroux.
- Frashëri. S. (1886). Shkronjëto e gjuhës shqip. Bukuresht: Drita.
- Gazulli, N. (1941). *Visaret e kombit- fjalorth i ri*, Tiranë: Gurakuqi.
- Hahn, G. (1854). *Albanischen studien*. Wien: Jena, Mauko.
- Jung, G. 1881). *Elementi grammaticali della lingua albanese*. Scutari: Zoja e Paperlyeme.
- Jakobson, R. (1948). Russian conjugation. *Word*, 4: 155–167.
- Kurylowicz, J. (1967). *Phonologie und morphologie*. In J. Hamm (ed.). *Phonologie der gegenwart*, 158–172. Graz, Vienna and Cologne: Böhlau.
- Martinet, A. (1965). De la morphologie. *La Linguistique*, 1 (1): 15–30.
- Meyer, G. (1888). *Kurzgefasste albanesische Grammatik mit Lesestücken und Glossar*. Leipzig: Breitkopf and Hartel.
- Memushaj, R. (2012). *Morfonologji e eptimit të gjuhës së sotme shqipe*. Tiranë: Infbotues.
- Myderrizi, O. (1944). *Gramatika e re e shqipes*. Tiranë: Gutenberg.
- Pekmezi, GJ. (1908). *Gramatik der albanesischen Sprache*. Wien: Werlag des Albanesischen Vereins “Dija”.
- Rada, G. de. (1870). *Grammatica della lingua Albanese*. Firenze, n.p.
- Topalli, K. (2004). *Dukuritë fonetike të sistemit bashkëtingëllor të gjuhës shqipe*. Tiranë: Mësonjëtorja.
- Topalli, K. (2000). *Shndërrime historike në sistemin zanor të gjuhës shqipe*. Tiranë: Toena.
- Trubetzkoy, N.S. (1934). Das morphologische system der russischen Sprache. *Travaux du Cercle Linguistique de Prague (TCLP)*, 5-2.
- Trubetzkoy, N. S. (1931). Gedanken über Morphologie. *Travaux du Cercle Linguistique de Prague (TCLP)*, 4: 160–163.
- Weigand, G. (1913). *Albanesische Grammatik im südgegischen Dialekt*. Leipzig: Johann Ambrosius Barth.
- Vasa, P. (1887). *Grammaire albanaise*. London: Trübner.
- Xanoni, A. (1909). *Gramatika shqyp*. Shkodër: Shtypshkroja e Zojes Paperlyeme.
- Xhuvani, A. (1937). *Libri i gjuhës shqipe*. Tiranë: Kristo Luarasi.
- Бернштејн, С. Б. (1970). О предмете морфонологији. *Пристапни предавања, прилози и библиографији*, 11–18. Скопје: МАНУ.

Булгына, Т. В. (1964). *Пражская лингвистическая школа. Основные направления структурализма*. Москва: Наука.

Конески, Б. (1987). *Грамматика на македонскиот јазик*. Скопје: Култура.